

NORRBRUK

Röj rätt!

– Dina val skapar livsmiljöer
och mat för många

NORRBRUK

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Landsbygdsenheten

Postadress: 971 86 Luleå

Tel: 010-225 50 00 Fax: 0920-22 84 11

www.lansstyrelsen.se/norrboten

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Landsbygdsenheten

Postadress: 901 86 Umeå

Tel: 010 - 225 40 00 Fax: 090-128 94

www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Ansvarig utgivare: Kajsa Berggren

I redaktionen: Personal från Länsstyrelserna i Norr- och Västerbotten

Tryck: Taberg Media Group, Taberg

Papper: Galerie Art Silk 130 g

Grafisk form: TR

Omslagsbild: Røjning av sly i skogsbyn

Foto: Mostphotos

Upplaga: 6450

ISSN: 1234-4567

För prenumeration, avprenumeration och adressändring kontakta sara.borgstrom@lansstyrelsen.se

3 | Märkning och journalföring

4-6 | SAM-ansökan 2022

7 | Annonser

8 | Røj för mångfalden

10 | Uddens hembageri

12 | Nära Mat 2.0

13 | Mer mat från Västerbotten

14 | Bygga på jordbruksmark?

16 | Viktiga datum och telefonnummer

FRÅN REDAKTIONEN

Mer lokalproducerad mat

Lokalt producerad och hållbar mat är på väg att bli både livsstil och norm. Vi har nu en ny möjlighet att utnyttja detta läge för att skapa nya arbetstillfällen och stärka attraktionskraften i våra län.

Pandemin och klimatförändringarna har fört med sig att synen på lokalt hållbar produktion av livsmedel förändrats. Det är inte längre bara ett fåtal som väljer att producera och konsumera lokalt. Det är helt nödvändigt och ett viktigt inslag i den klimatomställning som nu genomförs på flera nivåer samtidigt. Vi ska bli mer hållbara och mindre sårbara. Vi har goda förutsättningar att lyckas och i och med detta också stärka våra företag och livsmedelsproducenter i våra båda nordligaste län.

Mer mat från Västerbotten, vår regionala livsmedelsstrategi, är nu klar och den fungerar som en viktig vägvisare i vårt gemensamma arbete för att stimulera till ökad efterfrågan och produktion av livsmedel från Västerbotten. I livsmedelsstrategin poängterar vi också att förmågan till innovation och utveckling behöver stärkas i hela livsmedelkedjan och att utbildningssystemen som försörjer branschen med arbetskraft behöver utvecklas. Norrbottens livsmedelsstrategi, som lanserades 2016, revideras just nu och har i många delar motsvarande målsättningar för vårt norra grannlän.

Vi på Länsstyrelsen tog i början av 2021 ett initiativ att sammankalla en expertgrupp för landsbygdsfrågor. Tanken är att den ska ta sig an problem och utmaningar, men också visa på möjligheter och ge perspektiv på landsbygdsfrågorna i vid mening. Länsstyrelsen har i november genomfört ett första seminarium, "Landsbygd i centrum". Landsbygdsprogrammet och den demografiska utvecklingen stod i fokus och engagemanget var mycket stort. Arbetet fortsätter och fördjupas under 2022.

Vi har många kunniga och innovativa livsmedelsproducenter i Västerbotten och Norrbotten. Produktionen här sker med låg miljö- och klimatbelastning och bidrar positivt till den biologiska mångfalden och ett öppet kulturlandskap. Men vi har plats för fler. Vi behöver utveckla samhällets förmåga att uppmuntra och stimulera entreprenörskap både inom primärproduktion och förädling. Det gamla och det nya sättet av livsmedelsentreprenörskap kan komplettera varandra. Jag tror också att vi behöver bli ännu bättre på att ta till oss nya beteendemönster och se möjligheterna i det innovativa entreprenörskap som nu kommer till oss som en följd av att många människor flyttar till vår landsbygd, och byter livsstil.

Framtiden bygger vi gemensamt genom att utnyttja vår starka position i form av råvaror, traditioner, och det kunnande som finns i länets små och stora företag och kombinera detta med en välkomnande attityd till nya förutsättningar, trender och innovationer.

*Helene Hellmark Knutsson
Landshövding Västerbotten*

Djur- och tvärvillkorskontroller

Länsstyrelserna utför registerkontroller av nötkreatur, får och getter samt grisar av smittskyddsskäl. Vi ska kunna säkerställa att djuren kan spåras och därmed att människor och djur kan skyddas ifall det sker ett smittoutbrott. När vi besöker dig kontrollerar vi därför att dina djur är korrekt märkta, journalförda och rapporterade till djurregistret.

Om du söker jordbrukarstöd används även kontrollerna för att säkerställa att du får rätt ersättning, då reglerna kopplade till märkning, journalföring och rapportering av djuren är så kallade tvärvillkor. Tvärvillkor är regler som du som söker jordbrukarstöd ska följa. Om det upptäcks avvikelser kan det leda till tvärvillkorsavdrag på dina jordbrukarstöd. De allra flesta avdragen beror just på brister i märkning och rapportering. Med bra rutiner kan du undvika avdrag. Här har vi skrivit några stödpunkter som kan vara till din hjälp. Mer information finns på www.jordbruksverket.se.

NÖTKREATUR

Har du märkt djuren?

Kalvar ska märkas med två öronbrickor senast 20 dagar efter födseln. Om ett djur tappar en eller två brickor, lägg en beställning på ersättningsbrickor och märk djuret snarast när du fått hem brickorna. Innan du fått hem ersättningsbrickan kan du använda en reservbricka du skrivit ID-numret på själv. Kom ihåg att en reservbricka endast får användas om djuret har en original- eller ersättningsbricka i ena örat. Har djuret enbart reservbricka räknas den som omärkt. Om du haft kontroll där vi påträffat felmärkta djur - kom ihåg att beställa ersättningsbrickor senast dagen efter kontrollen.

Har du rapporterat djuren?

Alla händelser i besättningen ska rapporteras in till CDB senast 7 dagar efter att händelsen inträffat. Om du inte använder CDB-internet utan istället har en stalljournal ska händelserna föras in i den. Händelserna som förs in i journalen ska även skickas till CDB inom sju dagar.

FÅR OCH GETTER

Har du märkt djuren?

Lamm ska märkas med minst en öronbricka senast 6 månader efter födseln eller innan förflyttning. När djuret blir 12 månader ska det märkas med en öronbricka i vardera örat. Beställ ersättningsbricka direkt om du märker att ett djur tappat en bricka och märk djuret snarast när du fått hem brickorna. Har djuret enbart reservbrickor räknas den som omärkt.

Har du journalfört djuren?

Journalför djuren i en stalljournal senast 48 timmar efter att en händelse inträffat. Födslar ska journalföras senast i samband med märkning. Stalljournalen kan vara i valfritt format, så länge alla uppgifter som finns i Jordbruksverkets stalljournal finns med.

Har du rapporterat djuren?

Varje år vid årsskiftet ska du rapportera hur många får och/eller getter du har till får- och getregistret. Du ska även rapportera förflyttningar till förflyttningsregistret senast 7 dagar efter flytt. Förflyttning ska rapporteras både när du tagit emot och skickat får eller getter. Får och getter ska alltid åtföljas av ett förflyttningsdokument. Du som tagit emot får eller getter ska spara förflyttningsdokumentet i minst 3 år.

GRISAR

Har du märkt djuren?

Grisarna ska märkas med öronbrickor eller tatuering senast 9 månader efter födseln eller innan förflyttning.

Har du journalfört djuren?

Alla djur i din besättning ska journalföras i en stalljournal. Stalljournalen kan ha valfritt format, så länge alla uppgifter som finns i Jordbruksverkets egna stalljournal finns med. Nya händelser ska journalföras senast 48 timmar efter att de inträffat. Spara journalen i minst 3 år.

Har du rapporterat förflyttade grisar?

Om du tar emot grisar ansvarar du för att anmäla förflyttningen till Jordbruksverkets grisregister inom 7 dagar. Med grisarna ska även ett förflyttningsdokument följa med. Du som tar emot grisarna ska spara det i minst 3 år.

Information och aktuellt om SAM-ansökan 2022

God fortsättning! Ett nytt år innebär en ny SAM-period. Här kommer en del nyheter och aktuellt om SAM och jordbrukarstöden.

Ansökansperiod SAM 2022.

Du gör som vanligt din SAM-ansökan i e-tjänsten SAM Internet. Du loggar antingen in med Mobilt bank-ID eller ger fullmakt åt någon att logga och göra ansökan åt dig.

SAM-internet öppnar den 9 februari 2022.

Sista ansökningsdag är 13 april 2022.

Efter den 13 april finns möjlighet att lämna in försenad ansökan i 25 arbetsdagar. Då görs 1 % avdrag på stöden för varje arbetsdag som ansökan kommer in försent. Efter 25 dagar stänger SAM Internet för nya ansökningar och efter det går det bara att göra ändringar i en redan inskickad ansökan. Sista ändringsdag för utökningar är 15 juni 2022.

Mer information om SAM-ansökan och SAM Internet hittar du på www.jordbruksverket.se. Använd med fördel sökfunktionen och sök efter "SAM" eller "SAM Internet".

Förberedelser

Helt nya kunder behöver kontakta länsstyrelsen för att få ett kundnummer. Du behöver veta vilka stöd du ska söka när du fyller i uppgifterna i SAM Internet. Läs på om de olika stöden och deras villkor på Jordbruksverkets webbplats.

E-legitimation ett måste

Logga in i SAM Internet med din e-legitimation. Datorn behöver ha tillräcklig internetanslutning och någon av de rekommenderade webbläsarna Google Chrome, Microsoft Edge eller Firefox. SAM Internet är inte anpassad för mobiltelefoner eller surfplattor.

Fullmakt

Om någon annan ska göra ansökan åt dig, eller om du har aktie- eller handelsbolag behöver du ge fullmakt till den som representerar dig. Läs mer på Jordbruksverkets hemsida, sök på Fullmakt för SAM Internet.

Kom ihåg att söka utbetalning för alla stöd innan sista ansökningsdag!

Om du skickar in din SAM-ansökan i tid, men sedan lägger till en stödform (till exempel hotade husdjursraser) efter sista an-

sokningsdag (+ 25 arbetsdagar) kommer just den stödformen att avslås då den kommer in för sent. Gå därför igenom ansökan i tid och fundera över vilka stöd som du tänkt söka.

Stödrätter

Om du helt saknar stödrätter och därför ska köpa eller hyra stödrätter måste den överföringen göras senast sista ansökningsdag. Överföringen görs på Mina sidor. Ansökan om stödrätter från nationella reserven görs i SAM Internet. Observera att det finns förslag på att stödrätterna ska tas bort, när den nya jordbrukspolitikerna införs 2023.

Kompensationsstödet

Om du sökt kompensationsstöd så innebär det att du ska skörda/ta bort grödan. I detaljrutan i SAM Internet kan du se vilka skiften du sökt kompensationsstöd på.

Viktigt att gå igenom Översikt

Läs igenom alla observationer och varningar under "Översikt" innan ansökan skickas in. Har du glömt söka kompensationsstöd för djur kan det innebära förlust av stora pengar jämfört med året innan. Är du osäker på vad din varning innebär, så kontakta länsstyrelsen.

Om du överlätit mark till någon annan måste både skiften och block tas bort ur din ansökan. Länsstyrelsen kommer annars att utreda vem som har förfoganderätten över den och begära in ett svar. Om du inte har rättat ansökan och det visar sig att du inte har förfoganderätt, kan det innebära att du får extra avdrag på din utbetalning.

Kontrollera sammanställning

Längst ner i "Översikt" finns ett avsnitt som heter "Sammanställning". Där får du en överblick av alla uppgifter för varje

stödförm. Hur mycket areal som är sökt och vilka stöd som är sökta. Kontrollera att detta stämmer. Om inte, saknas skiften eller block? Har du sökt kompensationsstöd på all mark som du tänkt? Är din eko-areal med?

Skicka in

När du är klar och trycker på "Skicka in"-knappen så är det viktigt att läsa rutan som visas och den information som står i punktform. När du gjort din SAM-ansökan är det viktigt att kontrollera att dina uppgifter är korrekt ifyllda. Kom ihåg att det är du som är ansvarig för att ansökan kommer in i tid och är korrekt.

INFO

Ska du ta över verksamheten eller marken från ett annat jordbruksföretag?

Kom ihåg att föra över stödrätter och anmäl övertagande av eventuella åtaganden. Mer information om regler för överlåtelser hittar du på Jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se.

Nyheter i SAM Internet 2022

En nyhet i SAM Internet är att du själv kommer lägga till kartblad innan du ritar block och skiften. Tidigare beställdes kartblad hos Länsstyrelsen. Gå in i block- och skiftesfliken och lägg själv till de aktuella kartbladen.

Observera att kartbilden automatiskt kommer att vara panorerad till ditt län. Om du söker mark i ett annat län behöver du flytta på kartbilden.

Nya regler för ekologisk produktion 2022

Du som vill börja med ekologisk primärproduktion ska från och med den 1 januari 2022 anmäla det till Jordbruksverket. Du anmäler din verksamhet på blanketten "Anmälan till certifieringssystemet ekologisk produktion". Efter att du har anmält din verksamhet behöver du skicka ansökan om certifiering till ett godkänt kontrollorgan.

Läs mer på Jordbruksverkets webbplats om nya regler för ekologisk produktion.

Fortsatt förlängningsår för åtaganden 2022

Även i år är det ett så kallat förlängningsår inför den nya programperioden 2023. Detta innebär att ansökningsmöjligheterna kommer vara desamma som 2021. Det är framförallt åtaganden för betesmarker och slätterängar, ekologisk produktion, omställning till ekologisk produktion samt restaurering som påverkas av förlängningsåren.

Samtliga nya åtaganden för betesmarker och slätterängar samt ekologisk produktion och omställning för ekologisk produktion är ettåriga. Inga nya restaureringsåtaganden beviljas.

Det går att lägga till mark i befintliga åtaganden för betesmarker och slätterängar, men inga nya komplement beviljas till den nya marken, inte heller på utökningar. Det går däremot att förlänga befintliga åtaganden med komplement i ett år.

Om du lägger till mark till ditt befintliga åtagande för betesmarker och slätterängar kommer den marken att få samma åtagandeperiod som resten av åtagandet, men med lägre ersättning för den tillagda marken, i och med att inga komplement beviljas. Vid överlåtelse beaktas även åtagandeperioden för det åtagande som övertas..

Nyhet om intyg till unga jordbrukare

Juridisk person som söker stöd till unga jordbrukare ska skicka in ett underlag som visar vem som äger företaget och hur ägandet är fördelat. Underlaget ska vara inkommet senast sista ansökningsdag för att ansökan ska räknas som inkommen.

Det nya är om juridisk person har sökt stöd till unga jordbrukare förut och ägarfördelningen är samma som föregående år, så kan det bekräftas i ansökan att tidigare inskickat underlag fortfarande gäller. Detta gör ni under Övriga uppgifter.

» Glöm inte att söka själva stödet under **Övriga uppgifter**

Lansering av **Norrbottnens** **LIVSMEDELSSTRATEGI 2021 - 2030**

När
3 mars kl 10 - 12

Var
Digitalt

Kostnad
Gratis

Sista anmälan
27 februari 2022

Program och anmälan
www.lansstyrelsen.se/norrboten

Nu lanseras en reviderad regional livsmedelsstrategi, Nära Mat: Norrbottens livsmedelsstrategi 2021–2030.

Vi presenterar en reviderad strategi, en handlingsplan och du får lyssna till samtal med inbjudna aktörer som berättar om hur de kom-

mer jobba med genomförandet och åtgärder som ligger i linje med den regionala livsmedelsstrategin. Dessutom erbjuder programmet inspiration ifrån framgångsrika aktörer och sakkunniga från andra platser i landet.

Välkommen!

Länsstyrelsen
Norrbotten

Behöver du behörighet för användning av växtskyddsmedel?

För att du ska kunna hantera och använda växtskyddsmedel klass 1 och 2 på rätt sätt krävs det att du genomgår och blir godkänd på en behörighetsutbildning.

Anmäl dig till grundkurs i användning av växtskyddsmedel.

Kursen kommer i huvudsak att genomföras på distans, med digitala föreläsningar, egen inläsning och inlämningsuppgifter. Kursen pågår under veckorna 15 - 17.

Kursdagar:

12, 13 april och 29 april, digitalt.
Praktisk dag den 27 april vid Forslundagymnasiet, Umeå
Vecka 16, inläsningsvecka med obligatoriska inlämningsuppgifter.

Kursavgift: 5 300 kr + moms.

Anmälan kan göras på Jordbruksverkets webbplats <https://utbildning.jordbruksverket.se> eller till Lars Ericson, Länsstyrelsen Västerbotten, 010-225 42 75, lars.ericson@lansstyrelsen.se

Vidareutbildningskurser för dig som behöver förnya din behörighet kommer att genomföras digitalt. Om din behörighet går ut 2021-05-31 eller 2022-05-31 ska du ha fått en kallelse till kurserna. Har du missat att anmäla dig, kontakta Lars Ericson, Länsstyrelsen Västerbotten, 010-225 42 75, lars.ericson@lansstyrelsen.se.

Länsstyrelsen
Västerbotten

Länsstyrelsen
Norrbotten

MARK SÖKES FÖR SÄSONGEN 2022!

Det är många som söker mark i Västerbotten! Har du mark som kan nyttjas för bete, vall eller odling? Då kan vår odlings- och betesmarksförmedling vara något för dig.

Gå in på vår sida lansstyrelsen.se/vasterbotten/ero, här kan du se hur många som söker mark i din närhet och anmäla ditt intresse.

Kontakta Hanna Lindgren på telefon 010-225 42 60 eller skicka e-post till hanna.lindgren@lansstyrelsen.se om du vill ha hjälp med din anmälan.

- Bevara och utveckla ängs- och betesmarker
- Odlingslandskapets resurser i Västerbotten

Projekten finansieras av Landsbygdsprogrammet 2014-2020

Länsstyrelsen
Västerbotten

Investera för miljön

Det finns fortfarande pengar kvar för investeringsstöd för att minska jordbrukets utsläpp av växthusgaser och ammoniak.

Du kan söka stöd för exempelvis släpskoramp till gödseltunnan, GPS-utrustning till traktorn för exaktare gödselspridning, extra lagringskapacitet för gödsel för att undvika höstspridning, rötresthantering för eget behov, rening av luft från djurstallar, surgörning av stallgödsel eller utrustning för optimering av foderstatens sammansättning.

Du kan få 40% i stöd upp till 1 miljon kronor. Läs mer om hur du ansöker på Jordbruksverkets webbplats under avsnittet Stöd.

Bra röj för mångfalden!

Här kommer röjningstips för dig som vill gynna vilda pollinerare och många andra arter i och kring odlingslandskapet.

Text: Malin Karlsson, Länsstyrelsen i Västerbotten

Landskapet här i norra Sverige domineras av skog. Våra öppna fält är i regel mer eller mindre aktivt odlade åkrar. För bara drygt 50 år sedan fanns betydligt fler andra öppna och halvöppna gräsmarker i anslutning till åkrarna. På foton från 1970-talet och tidigare syns tydligt hur mycket mer öppen mark som fanns i våra byar till skillnad mot i dag. Liarna och mularna skötte om vägrenar, bäck- och dikeskanter, gårdstun, åkerholmar, raviner, stenbunden mark och skogsbyrn. Varje grässtrå var viktigt för gårdarnas djur. Mycket har förändrats i vår markanvändning sedan dess, vilket har en oroväckande stor påverkan på den biologiska mångfalden.

Oplöjda marker med ängsväxter, enstaka buskar och lövträd är viktiga livsmiljöer för många djur. Här kan bin, humlor, fjärilar, fåglar, harar, klövvilt och andra hitta mat, boplatser och skydd. I jämförelse med den täta skogen och den insådda åkern kan mängder av olika kärlväxter här samsas vilket ger stor variation i blomning. Blommande örter, buskar och träd i solbelysta lägen är livsmiljöer och födokällor för många insekter. Insekterna i sin tur är föda för andra djur, hjälper till med att pollinera även grödan på åkern samt bidrar till det biologiska växtskyddet.

Hur kan du hjälpa till?

Många marker är i dag rejält igenvuxna med sly och gran. Efter en enstaka röjningsinsats slår stubbskotten snabbt upp och insatsen kan kännas förgäves. Ett tips är att skaffa eller hyra in betesdjur för att minska det återkommande

röjningsarbetet. Men även i avsaknad av betesdjur finns det viktigt röjningsjobb att göra.

Sälgen extra viktig för insekterna

Sälg och viden är först ut att blomma på våren innan markerna grönskar och snöfläckar ännu ligger kvar. Hanbuskarna har starkt lysande gula ståndare och honbuskarna gulgröna pistiller. Sälgens protein- och energirika pollen och nektar är förrätten inför sommaren för nyväckta eller nykläckta humlor och bin. Här trivs även vanliga flugor, blomflugor, sumpflugor och hårmyggor bland blommorna tillsammans med skalbaggar. Sälgen är restaurang för massor av dagfjärilsarter som citronfjärilar, nässeljärilar och påfågellägon men även för många nattflyn. Den är helt enkelt bäst i klassen på att gynna insekterna!

Blommande sälg på våren, den tidiga blomningen är första födan för många!

Nässelfjäril i blommande sälg

Det finns många goda val att göra vid röjning för att gynna den biologiska mångfalden i landskapet. Foto Emma Johansson

TÄNK SÅ HÄR:

» **Röj på hösten, från augusti och framåt.** Då har fåglarna häckat klart och många insekter har hittat sin övervintringsplats så det är mindre risk att störa. Under denna tid finns också löv och bär kvar vilket gör det lättare att avgöra trädslag.

» **Börja i solbelysta söderlägen, gärna där det är torrt och sandigt.** Utgå från och utöka befintliga gläntor och öppningar.

» **Välj ut och röj fram blommande träd och buskar som sälg, rönn och hägg.** Lämna grova träd, torrträd och döende träd och tänk även långsiktigt genom att röja

fram unga exemplar av nämnda arter. Grova stammar av asp och sälg i solbelyst läge gillas av många lavar och är mycket viktiga boplatser för en mängd arter tack vare barkens skrovliga och skrynkliga yta. Låt individer med flera stammar stå orörda för att bevara bomiljöerna i grenklykorna. Var hård mot björk, tall och gran då dessa arter dominerar stort i övriga landskapet.

» **Ta rätt på avverkningsresterna för att gynna blomvariationen på marken.** Huvuddelen av ris och stammar bör forslas bort men enstaka större högar i solbelyst läge kan lämnas som så kallade faunadepåer till skydd och föda för vilt och övervintring för bland annat insekter.

FAKTA

För mer information finns många fina broschyrer att beställa eller ladda ner på webbutiken på www.jordbruksverket.se. Exempelvis *Gynna brynen och få nyttor tillbaka* samt *Sälgen behövs*.

Kontakt rådgivning om restaurering av betesmarker och slätterängar:

Länsstyrelsen Norrbotten: Sara Borgström, 010-225 52 50, sara.borgstrom@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Västerbotten: Hanna Lindgren, 010-225 42 60, hanna.lindgren@lansstyrelsen.se

Kontakt rådgivning om insatser för vilda pollinerare:

Länsstyrelsen Norrbotten: Jörgen Naalisvaara, 010-225 53 79, jorgen.naalisvaara@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Västerbotten: Malin Karlsson, 010-225 43 11, malin.karlsson@lansstyrelsen.se

Lokal bak-tanke vid Uddens hembageri

En kall decemberdag besöker Norrbruk Uddens hembageri i Lillkorsträsk utanför Älvsbyn. De förser lokalbefolkningen med bakhantverk av olika slag och som enbart säljs enbart över disk eller på beställning. Uddens startades för 25 år sedan av Nickan Olshäll och Pär Johansson. De har byggt upp, arbetat i och utvecklat företaget tillsammans. Nickan är utbildad hushållslärare och Pär sadlade om till bagare att ha varit lantbruksavbytare på gården bredvid. Döttrarna Lisa och Kajsa arbetar numera också i verksamheten.

Text och foto: Emma Ullertun och Åsa Jonsson, Länsstyrelsen i Norrbotten

Uddens bageri startade i liten skala redan för 25 år sedan. Man började smått med begagnade maskiner men under årens lopp och vartefter företaget utvecklats har maskinparken utökats och består idag av det mesta man kan tänka sig och lite till. Numera inrymmer de även en glassmaskin och en stenugn för att baka tunnbröd. Några av de äldre, robusta maskinerna finns ännu kvar och tjänar fortfarande sin bak-sak.

Odling i säsong ger cirkulär ekonomi

Hållbarhetstänkandet genomsyrar hela bageriets verksamhet. Hästen Leja används för harvning och gödsling vid odling av egna grönsaker, rotsaker och bär som bageriet är självförsörjande på. – Leja ger bara fördelar för brukandet, säger Nickan. Bröd och mat bakas och lagas med säsongens råvaror. De egenproducerade bären och grönsakerna används i bröd, pajer och som dekorationer på tårter. Nickan berättar att de till och med stoltserar med egenodlade vindruvor från gårdens växthus som dekoration på smörgåstårterna några månader på hösten.

Telefonen går varm

För Nickan och Pär är det viktigt att kunna berätta om råvarornas ursprung och förmedla detta till kunderna. När de startade för 25 år sedan upprättade de kalkyler för verksamheten. Dessa visar

sig fortfarande stämma och mycket beror på deras ekonomiska tänkande kring egenproducerat och att sälja lokalproducerade bakverk direkt till konsument. Under Norrbruks besök på bageriet går telefonen på högvarv när kunderna ringer in sina beställningar.

Egen el driver verksamheten

När man bedriver bageriverksamhet är livsmedelshygien a och o. Det görs dagliga kontroller av temperaturer i kylar och frysar, allt för att livsmedelssäkerheten ska uppfyllas och rätt energimängd ska förbrukas. I linje med sina hållbarhetsambitioner investerade Nickan och Per för flera år sedan i solceller. Det gör att de under sommarmånaderna är självförsörjande på el.

Inköp av glassmaskin - en omedelbar succé

Under våren 2020 köpte bageriet in en glassmaskin och nu säljer de glass året om. De har kunnat producera ett antal olika glassorter med frukter och bär direkt från gården. Lisa berättar att bärens sockerhalt har en avgörande betydelse för att tillsammans med övriga ingredienser kunna skapa en god, lagringsduglig glass med fin konsistens. Detta har de experimenterat med och hittat vinnande, spännande och efterfrågade smakkombinationer. Under sommarmånaderna juni till augusti går glassmaskinen på

– Det är en förmån att jobba med de man trivs med, säger Nickan

Nickan Olshäll och Pär Johansson driver bageriet tillsammans med döttrarna Lisa och Kajsa.

– En råvara är en resurs, som blir en belastning om man inte tar tillvara på den hela vägen utan låter den bli spill och svinn.

Granola – en av produkterna som skapats i bageriet.

högvarv. Glassen har blivit populär hos kunderna som kommer för att köpa bröd vid bageriet. Vad sägs om rabarberkola eller en sommarfräsch smak av björksav, nässlor och lime? Även valet av bärsort har en avgörande betydelse. Jordgubbssorterna Rumba och Polka ger genomfärgade röda bär som blir vackra tårtdekorationer medan andra sorter har andra egenskaper.

Trenden för lokalproducerat i en pandemi

– När pandemin kom funderade vi till och med på att stänga, men vi satsade i stället på att utveckla nya produkter och på att kunderna ska känna sig trygga, genom noggranna restriktioner för avstånd och hygien och alternativ som avhämtning utomhus, berättar Nickan.

De tog dessutom fasta på andra utvecklingstankar så som att göra glass och hantverksgodis av egna bär. Märkbart var också den positiva effekten som *Localhero* skapade genom att uppmärksamma konsumenterna på vikten av att handla lokalproducerat. Det har hjälpt deras företag på ett bra sätt.

Framtida utvecklingsidéer

Besöket hos Uddens bageri karaktäriserades av glädje, kreativitet och värme. Skåp och väggar pryds med fina och fyndiga citat som blandas med smarta rutiner. – Det är en förmån att jobba med dem man trivs med, säger Nickan. Bageriet har efter sina 25 år blivit en institution i Älvsbyn, där kunderna efterfrågar bassortimentet, är nyfikna på kreativa nyheter och känner omsorg

för det lokala. Nickan berättar att hon ser fram emot pension vid 65 års ålder men Pär har svårt att lägga bakningen bakom sig. Lisa och Kajsa kommer så småningom att driva vidare verksamheten och utveckla den efter sina önskemål och kompetenser. Nickan och Pär's glädje och stolthet över bakverk, ekonomi och cirkulärekonomi kommer att förvaltas vidare.

FAKTA

Localhero – ett socialt engagemang på Instagram och Facebook för att stötta lokala företag och föreningar genom att skapa en medvetenhet hos konsument av vikten att handla lokalproducerade varor och tjänster.

Limpor färdiga att säljas!

LANSERING AV NÄRA MAT

Norrbottens livsmedelsstrategi 2021 – 2030

Livsmedelsförsörjningen i Norrbotten måste säkras inför framtiden. Nära Mat, Norrbottens livsmedelsstrategi är nu reviderad och lanseras inom kort. Stora investeringar i länets gruvdrift, med ökad befolkning som följd visar på ett utökat behov av bra mat i närområdet.

Arbetet med Norrbottens livsmedelsstrategi påbörjades redan 2015 och inom kort presenteras en reviderad regional strategi som tar sikte mot 2030. Detta görs i samarbete mellan Länsstyrelsen i Norrbotten, Region Norrbotten, Norrbottens kommuner och LRF Norrbotten.

– Redan 2014 såg vi ett behov av att ta frågan om livsmedelsförsörjningen på allvar och kroka arm för att samla kraften tillsammans. Vi måste trygga försörjningen av mat och bidra till arbetet med en hållbar samhällsutveckling, säger Hulda Wirsén, samordnare på Länsstyrelsen.

Strategin riktar sig främst till aktörer inom livsmedelskedjan. Vision och målsättningar skall nås genom riktade åtgärder, företagsutveckling, projekt och samarbeten mellan privata och offentliga aktörer. Allt för att utveckla och stimulera sektorn. Men även företagen måste jobba målmedvetet om vi skall uppnå den gemensamma visionen.

– Vi har kommit ganska långt i Norrbotten med genomförandet av livsmedelsstrategin och det finns ett stort engagemang hos både företag och aktörerna ute i länet. Att konsumenternas intresse ökar för vår hållbara och närproducerad mat välkom-

nas eftersom företagens lönsamhet är en viktig målsättning för genomförandet. Dessutom måste vi öka produktionen i volym, konstaterar Hulda.

Att livsmedelssektorn sedan 2020 även definieras som samhällsviktig verksamhet synliggör det pågående beredskapsarbetet i Sverige där livsmedelsberedskapen är en viktig pusselbit. Här har våra offentliga aktörer ett stort ansvar för den långsiktiga samhällsutvecklingen och i händelse av samhällsstörningar.

– Vi har många duktiga företag med fina livsmedel. Att det är stora investeringar på gång i gruvbranschen gör också att försörjningsförmågan av mat i vår del av landet blir en viktig fråga. Vi måste alla ha tillgång till bra mat, avslutar Hulda Wirsén.

Läs mer om Norrbottens
livsmedelsstrategi på:
www.naramat.nu

Hållbar livsmedelskedja – målet i Västerbotten

Vad vi väljer att lägga på tallriken påverkar inte bara vår hälsa utan även platsen där vi bor. Om fler väljer mat som producerats nära, påverkas inte bara möjligheterna till ett rikt odlingslandskap i Västerbotten utan det bidrar också till länets tillväxt och utveckling.

Text: Stina Fernerud, Länsstyrelsen i Västerbotten

Mervärden

Lokal livsmedelsproduktion har många mervärden, mervärden som idag efterfrågas och som kan innebära en konkurrensfördel för producenten. Vad konsumenter uppfattar som ett mervärde skiljer sig men det verkar som om mervärdesskapande aktiviteter ger utdelning. Idag är ungefär en miljon människor anslutna till Rekoringar i Sverige och Umeå är landets nästa största. Det ger en signal att lokal mat är efterfrågad. Nu gäller det att fler ska få upp ögonen för den hållbara lokala maten som även kan bidra till en ökad självförsörjningsgrad.

Mer mat från Västerbotten

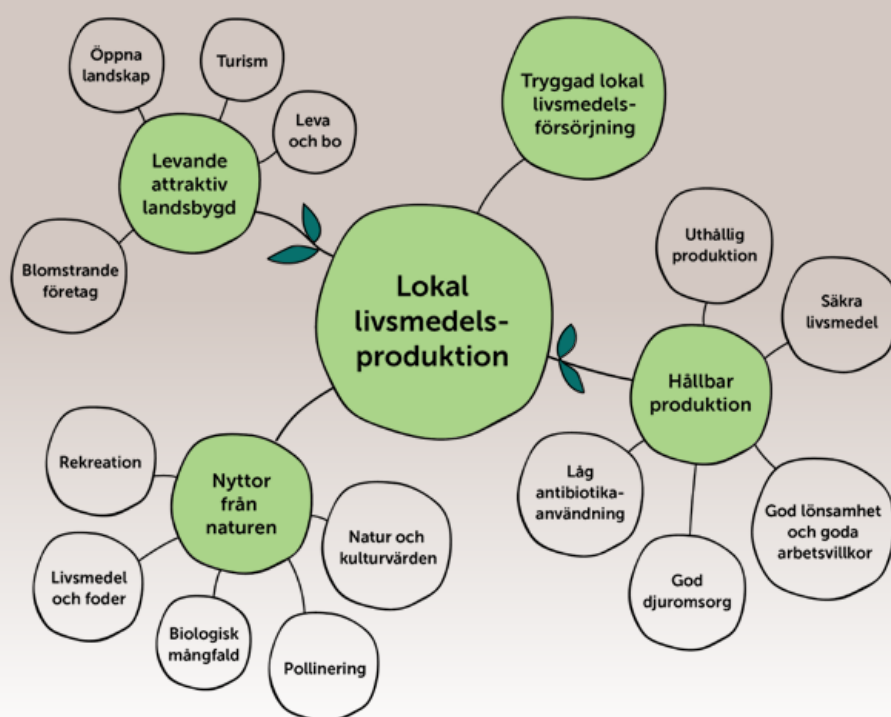
Sedan maj 2021 har Västerbotten en regional livsmedelsstrategi. Siktet är inställt på år 2030 och målet är en ökad hållbar produktion och konsumtion av livsmedel. Livsmedel som efterfrågas och som samtidigt leder till fler jobb och tillväxt. Att livsmedelssystemet spås vara en möjliggörare för att nå de svenska miljömålen för hållbar utveckling är också en bidragande orsak till att det nu ska produceras mer mat i hela Sverige.

Alla kan göra något

Västerbottens livsmedelsstrategi beskriver de utmaningar länet har men framförallt den utvecklingspotential som finns i länet. De är utvalda utifrån vad som bedömts ge störst effekt samtidigt som de knyter an till målen i vår nationella livsmedelsstrategi. Siktet är inställt på lönsamma och konkurrenskraftiga livsmedelsföretag i hela länet. Region Västerbotten är huvudman för strategin vilket innebär samordning av genomförandet i samverkan med LRF Västerbotten och Länsstyrelsen Västerbotten. Arbetet kan man följa via strategins hemsida. ALLA är vi en del av livsmedelskedjan och alla kan göra något. Tveka därför inte att ta kontakt om du vill samverka mot målet Mer mat från Västerbotten!

Platsen har betydelse!

För att nå målen i strategin är det viktigt att fler gör mer och Länsstyrelsen är en av aktörerna. Vi har ett arbetsnamn för vårt

riktade livsmedelsarbete som går under namnet Matkompassen som även har en egen hemsida. På hemsidan försöker vi samla länets livsmedelsproducenter för att göra den lokala maten synlig för fler. Besökaren kan söka och filtrera utifrån produkt-kategorier som exempelvis kött, bär, grönsaker, fisk, osv. För att möjliggöra ökad samverkan inom exempelvis måltidsturism eller för att exempelvis ge bättre förutsättningar för bättre transportlösningar visas även vart i länet maten produceras, något som efterfrågats. Vi hoppas att fler uppfödare, odlare, förädlare, stora som små, gör sig synliga på Matkompassen!

Västerbottens livsmedelsstrategi

www.vasterbottensmat.se

Matkompassen - för konsumenter och producenter

www.matkompassen.info

Jordbruksmarken att värna och bruka

Exploatering av jordbruksmark för byggande, infrastruktur eller andra ändamål tar marken ur produktion. Vilka regler gäller för detta och vem har ansvaret?

Text: Lars Ericson, Länsstyrelsen i Västerbotten

Marken är en grundbult

Jordbruksmarken är grunden för vår livsmedelsproduktion, men ger oss också andra ekosystemtjänster. Jordbruksmarken bidrar bland annat till den gröna infrastrukturen, till biologisk mångfald och den tillför kulturella värden i landskapet. Det öppna landskapet bidrar också till att göra bosättning på landsbygden så mycket mer attraktivt. I det framtida klimatet finns mycket som tyder på att jordbruksmarken i norra Sverige kan få en ökad betydelse för livsmedelsproduktionen. I många delar av världen kommer tillgången på vatten för odling att minska, men klimatmodellerna visar inte samma trend här. En förlängd odlingssäsong kan dessutom öppna för odling av fler grödor.

Bevarande av jordbruksmarken är en viktig insats för att vi skall kunna uppnå miljömålen ”Ett rikt odlingslandskap” och ”Ett rikt växt- och djurliv”. Flera av de globala målen i Agenda 2030 är också beroende av att vi bevarar och fortsätter bruka jorden. Det gäller i första hand mål 2 ”Ingen hunger”, mål 11 ”Hållbara

städer och samhällen”, mål 12 ”Hållbar konsumtion och produktion”, samt mål 15 ”Hållbara ekosystem och biologisk mångfald”.

Jordbruksmarken kan inte flyttas

Odlingsmarken är en platsbunden resurs som genom brukandet getts egenskaper som gynnar de odlade växterna. Tillförsel av gödsel och kalk har förändrat markprofilen och gett högre mullhalt i matjorden och ett bättre pH för växterna. Markavvattning och täckdikning gör att riskerna för översvämning, som skulle döda kulturväxterna, minskar och gynnar också växternas rotsystem, vilket minskar känsligheten för torka. Det tar många år av brukningsåtgärder för att åstadkomma en bra odlingsjord. Därför behöver vi värna den odlade mark som finns för att säkerställa att de värden som skapats inte förstörs och minskar våra möjligheter till fortsatt produktion.

Vad säger lagen?

I den svenska lagstiftningen finns de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark och vatten i miljöbal-

kens tredje kapitel. Utgångspunkten är att god hushållning med dessa resurser ska prioriteras och att mark- och vattenresurser ska användas till de ändamål de är mest lämpade. Avvägningar mellan bevarande och nyttjande av mark och vatten ska därför alltid göras utifrån ett långsiktigt hushållningsperspektiv. På så sätt ska kortsiktiga ekonomiska motiv inte kunna leda till att det långsiktiga behovet av skydd för dessa resurser åsidosätts.

Enligt den §4 i miljöbalkens tredje kapitel får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar bara om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. Det krävs också att detta inte kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Vad som betraktas som brukningsvärd jordbruksmark är något som måste avgöras i varje enskilt fall. Mark som brukas, eller används för bete, är att betrakta som brukningsvärd, men även mark som tidigare brukats kan klassas som brukningsvärd. Markens läge påverkar också. Små

arealer som ligger avses och isolerat från annan jordbruksmark kan i vissa fall klassas som inte brukningsvärd. I bedömningen kan man också ta hänsyn till om exploateringen hindrar ett rationellt jordbruk.

Kommunernas ansvar

Kommunerna har ansvaret för att besluta om bygglov och styr också planprocessen genom översiktsplaner och detaljplaner. I arbetet med översiktsplaneringen ska kommunerna samråda med länsstyrelsen, berörda myndigheter och kommunens innevånare. Länsstyrelsen ska i första hand ta vara på och samordna de statliga intressena, men också ge råd om planarbetet. Däremot kan länsstyrelsen inte överklaga beslut som rör till exempel byggande på jordbruksmark. Enskilda medborgare som berörs av besluten har däremot rätt att överklaga både kommunala planer och bygglov.

I planarbetet måste eventuell exploatering av jordbruksmark vägas mot skrivningen i miljöbalken. Det innebär bland annat att det inte räcker att hävda

att exploateringen är ett samhällsintresse, utan den måste också motiveras utifrån att den inte kan genomföras på annan mark. Det gäller oavsett om det är en översiktsplan, en detaljplan eller ett bygglov. Länsstyrelsen i Västerbotten har nyligen publicerat en vägledning, ”Jordbruksmark i fysisk planering”, som går igenom lagstiftningen och som också ger exempel på tillämpning av lagen i olika domar. Den är främst tänkt som en hjälp till kommunerna, men kan vara intressant för alla som vill veta mer om ämnet.

Arealen minskar

Andelen åkermark i våra båda nordligaste län är liten. I Norrbotten utgör den cirka 0,3 procent och i Västerbotten c:a 1,3 procent av den totala landarealen. Trots det är odlingsmarken en mycket viktig del av landskapet för produktionen av livsmedel, men också för de andra värden som odlad mark ger. Oftast är den odlade marken dessutom belägen i anslutning till bebyggelse och bidrar där till det öppna landskapet och en trivsam boendemiljö. Arealen jordbruks-

mark har minskat i våra län under de senaste decennierna. Mycket av den areal som försvunnit har tagits ur produktion och fått växa igen. När jordbruksmark tas ur produktion ska det anmälas till länsstyrelsen. Att ta jordbruksmark ur jordbruksproduktion kan innebära att skyddsvärda natur- och kulturvärden går förlorade. Syftet med anmälan är att länsstyrelsen ska kunna pröva vilken hänsyn som kan behöva tas för att skydda värdefulla delar av jordbrukslandskapet. Jordbruksmark som inte längre brukas kan tas in i produktion igen. Det vi exploaterar för byggnad eller andra anläggningar är i de flesta fall borta från produktionen för all framtid.

LÄNKAR:

PDF på Länsstyrelsen Västerbottens hemsida:
<https://catalog.lansstyrelsen.se/store/34/resource/4>

Film på Länsstyrelsen Västerbottens YouTube-kanal:
<https://www.youtube.com/watch?v=DMqeGHZJeB8>

VIKTIGA DATUM 2022

- » **9 februari** SAM Internet öppnar, du kan börja med din ansökan.
- » **13 april** Sista ansökningsdag för jordbruksstöd (SAM-ansökan).
- » **15 juni** Sista dag att anmäla ändringar i SAM-ansökan.
- » **30 juni** Sista sådatum.

Dags för SAM-ansökan!

Ring oss gärna!

Om du behöver hjälp eller har frågor angående din SAM-ansökan har vi telefonsupport för jordbrukarstöd och SAM Internet, telefon 0771-67 00 00. Vi erbjuder support enbart via telefon i år. Ring gärna och boka tid för telefonsupport (gäller endast dagtid).

Mot slutet av ansökningsperioden finns telefonsupport även kvällstid:

- » **Vecka 14,**
måndag till fredag,
kl 16.00 till 20.00
- » **Vecka 15,**
måndag till onsdag,
kl 16.00 till 22.00

För att vår hjälp ska bli så effektiv som möjligt är ett tips att du börjar med din ansökan i god tid.

Ny adress för post som rör jordbrukarsstöd (SAM-ansökan) samt projekt-och företagsstöd:

Länsstyrelsen Västerbotten
Enheten för landsbygd och regional utveckling
901 86 UMEÅ

E-postadress: vasterbotten@lansstyrelsen.se

Webbplats: www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Länsstyrelsen
Västerbotten

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Länsstyrelsen
Norrbotten